

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут права

Методичні вказівки
до проведення практичних(семінарських),
індивідуальних занять та самостійної роботи з дисципліни
«Сімейне право»
для студентів спеціальності 081«Право»
освітнього ступеня «бакалавр»

Суми
Сумський державний університет
2023

Методичні вказівки до проведення практичних (семінарських), індивідуальних занять та самостійної роботи з дисципліни «Сімейне право» / укладач Р. О. Дегтяр. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 45 с.

Кафедра кримінально-правових дисциплін та судочинства
ННШ

Зміст

С.

Вступ.....	3
Тема 1. Поняття, предмет, метод та джерела сімейного права України.....	5
Тема 2. Сімейні правовідносини. Здійснення та захист сімейних прав.....	8
Тема 3. Поняття шлюбу. Порядок укладення шлюбу.....	12
Тема 4. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.....	15
Тема 5. Майнові правовідносини подружжя.....	16
Тема 6. Припинення шлюбу.....	21
Тема 7. Підстави виникнення правовідносин між батьками і дітьми. Визначення походження дітей.....	25
Тема 8. Особисті немайнові правовідносини між батьками і дітьми. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів.....	27
Тема 9. Майнові правовідносини між батьками і дітьми.....	29
Тема 10. Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: опіка та піклування, патронат.....	34
Тема 11. Правове регулювання сімейних відносин за участю іноземців та осіб без громадянства.....	39
Рекомендації щодо написання есе.....	41
Список рекомендованої літератури.....	42

Вступ

Навчальна дисципліна «Сімейне право» є складовою частиною освітньо-професійної програми підготовки студентів за освітнім ступенем «бакалавр» спеціальності 081 «Право». Навчальна дисципліна належить до переліку вибірових дисциплін за напрямом підготовки «бакалавр», що пропонується в рамках циклу професійної та практичної підготовки.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів сімейно-правового світогляду, закріплення необхідних юридичних знань з метою вирішення конкретних питань практичної діяльності щодо захисту прав та інтересів людини у сфері сімейного права, ознайомлення з особливостями правового регулювання сімейних відносин; набуття знань та розуміння змісту норм сімейного законодавства України, формування умінь та навичок щодо самостійного розв'язання практичних проблем у галузі сімейного права.

Завдання вивчення дисципліни спрямовані на набуття студентом наступних результатів навчання:

- знати поняття та правову природу шлюбу, порядок його укладення та припинення; особисті немайнові та майнові правовідносини подружжя; правовідносини батьків і дітей; правовідносини за участю інших членів сім'ї;
- класифікувати сімейні правовідносини, з'ясувати особливості правовідносин, що регулюються сімейним правом, специфіку правової регламентації сімейних правовідносин з іноземним елементом;
- правильно тлумачити чинне сімейне законодавство; узагальнювати практику реалізації окремих норм сімейного права та робити відповідні висновки;

- самостійного розв'язувати практичні проблеми, які виникають між учасниками сімейних правовідносин, правильно застосування норми сімейного законодавства.

Навчальним планом передбачене засвоєння зазначеної дисципліни на лекціях, практичних і семінарських заняттях; під час самостійної роботи та контролю навчальної роботи.

Семінарські та практичні заняття – це форма навчального заняття, під час якої організовується ґрунтовний розгляд студентами окремих теоретичних тем навчальної дисципліни, формуючи у здобувачів вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованого завдання.

Зміст навчальної дисципліни поділено на два модулі. До основних питань, що розглядаються під час вивчення навчальної дисципліни, належать: предмет, метод, функції та принципи сімейного права; джерела сучасного сімейного права; сутність сімейних правових категорій та основних інститутів сімейного права; особливості правового регулювання окремих видів сімейних відносин.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як сума балів за всіма, успішно оціненими, результатами навчання.

Тема 1. Поняття, предмет, метод та джерела сімейного права

України

План

1. Поняття сімейного права та визначення його галузевої самостійності в системі права.
2. Співвідношення і взаємодія сімейного права з іншими галузями правової системи.
3. Предмет та методи регулювання в сімейному праві.
4. Основні принципи сімейного права.
5. Система сімейного права України.
6. Джерела сімейного права в Україні.
7. Практика використання міжнародних норм у сімейному праві.
8. Сімейний кодекс України: система та загальна характеристика

Питання для самоконтролю

1. Дати відповідь на контрольні питання:
 - визначення сімейного права України як галузі права, науки і навчальної дисципліни;
 - методи регулювання в сімейному праві;
 - принципи сімейного права;
 - система сімейного права.
2. Проаналізуйте джерел сімейного права.
3. Визначте основні засади сучасного сімейного права.

Теми есе

1. Шляхи вдосконалення сімейного законодавства України.
2. Окремі питання визначення місця та ролі сучасного цивільного права в системі права України.

3. Принципи сімейного права: сутність та проблеми застосування.

Практичні завдання

1.

С. звернулася до суду із заявою про обмеження цивільної дієздатності Ш., з яким вона проживає разом 7 років без реєстрації шлюбу. У заяві С. вказала, що Ш. останній рік зловживає спиртними напоями, виносить з квартири цінні речі, а кошти від їх продажу витрачає на придбання алкоголю, застосовує насилля до неї. В судовому засіданні адвокат заявив, що С. не має права ставити питання про обмеження дієздатності Ш., оскільки відсутня умова – ставлення сім'ї в тяжке матеріальне становище і С. не є членом сім'ї Ш. На заперечення адвоката С. указала, що вони ведуть спільне господарство, спільно відпочивають, мають спільний бюджет.

Дайте визначення сім'ї в юридичному та соціальному розумінні. Чи існує легальне визначення «сім'я», «член сім'ї»? Вирішіть ситуацію по суті.

2.

ФОП Р. звернулася до господарського суду з позовом до ТОВ про відшкодування збитків у зв'язку з неналежним виконанням договору підряду. У позовній заяві Р. також просила стягнути витрати на правничу допомогу. Позов Р. було задоволено в повному обсязі. ТОВ оскаржило рішення суду першої інстанції в частині відшкодування витрат на правничу допомогу, оскільки адвокатом Р. виступав її чоловік., а тому відсутні підстави для оплати його послуг і кошти сплачені за надання правничої допомоги не вибували з їх спільної власності. У відзиві на апеляційну скаргу Р. вказала, що в даному випадку

між подружжям існували не сімейні правовідносини, а виникли цивільно-правові відносини, які регулюються Цивільним кодексом України та Законом про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Проаналізуйте позиції сторін спору. Положення якого законодавства застосовується до даних правовідносин? Вирішіть спір по суті.

3.

У вересні 2018 року до юридичної консультації звернулась громадянка Юріна. Вона розповіла, що вступила в шлюб з Петровим у 2002 році. На початку їх сімейного життя чоловік був уважний до неї, дарував їй квіти, вони ходили в театр, музеї, до друзів. Але потім чоловік, на думку Юріної, став приділяти їй менше уваги, вважаючи за краще проводити вільний час зі своїми друзями, без неї. Крім того, останнім часом він почав пізно повертатись додому, мотивуючи це затримками на роботі. Юріна просила пояснити, чи може вона правовими засобами примусити чоловіка ставитися до неї як і раніше, в перший рік шлюбу. Стосовно іншого до чоловіка претензій немає: скандалів у сім'ї немає, алкоголем він не зловживає. Розривати шлюб вона не бажає.

Яку відповідь у такій ситуації можна було б дати Юріній? Які відносини регулюються сімейним законодавством?

сімейних прав

План

1. Поняття та ознаки сімейних правовідносин.
2. Суб'єкти сімейних правовідносин.
3. Правоздатність і дієздатність в сімейному праві.
4. Поняття та класифікація юридичних фактів у сімейному праві.
5. Родинність і свояцтво у сімейному праві України.
6. Судовий захист сімейних прав та інтересів.
7. Строки і позовна давність у сімейному праві України.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть види сімейних правовідносин.
2. Визначте ознаки сімейних правовідносин.
2. Зміст і особливості сімейних правовідносин.
3. Учасники (суб'єкти) сімейних правовідносин
4. Назвіть основні засади здійснення сімейних прав.

Теми есе

1. Теоретичні аспекти шлюбно-сімейних правовідносин.
2. Правовий статус суб'єктів сімейного права та шляхи його удосконалення в умовах євроінтеграції України.
3. Мачуха, вітчим та пасинок, падчерка як учасники сімейних правовідносин.
4. Теоретичні аспекти сімейної деліктоздатності.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: Юридичні факти в сімейних правовідносинах

Сім'я є певною моделлю суспільства на конкретному історичному етапі його існування, відображує моральні і духовні особливості суспільства. Життя більшості людей так чи інакше пов'язано із сім'єю – своєрідним мікросвітом, де переплітаються складні економічні, політичні, психологічні, ідеологічні, фізіологічні та інші соціальні питання. Частина з них потребує правового врегулювання, й саме тому питання сімейних правовідносин завжди є об'єктом пильної уваги правознавців.

У загальному розумінні, юридичний факт упорядковує соціальні зв'язки, визначає юридичну чинність прав і обов'язків, а також наслідок їхнього дотримання. Виходячи з аналізу юридичних фактів у сімейному праві, та їх прикладної ролі критерієм може виступати ступінь відповідності сімейно-правових норм загальноприйнятим принципам сімейного права. Саме юридичні факти, з якими норми права пов'язують можливість, допустимість або обов'язковість виникнення, зміни або припинення сімейних правовідносин, стають показником того, якими є межі правового регулювання сімейних відносин у тому чи іншому суспільстві на тому чи іншому етапі його розвитку.

Шановні студенти, на Вашу думку, яке значення мають юридичні факти в сімейних правовідносинах? Встановіть закономірності, тенденції та прикладну роль юридичних фактів в сімейному праві користуючись судовою практикою.

Практичні завдання

1.

У квітні 2014 року Савицький після повернення з

тривалого відрядження дізнався, що рік тому (у квітні 2013 року) його дружина продала без його згоди житловий будинок, що належить їм на праві спільної власності. Незадоволений цим, Савицький негайно зажадав від неї розірвання договору купівлі-продажу. Проте дружина відповіла відмовою і заявила, що вимушена була продати будинок через обмежені матеріальні обставини та у зв'язку з необхідністю придбання нової автомашини. Вона також пояснила, що не змогла погодити з ним це питання внаслідок його тривалої відсутності, а виручені від продажу будинку гроші вже витрачені, що не дає змоги вирішити питання про розірвання договору купівлі-продажу.

Переконавшись, що його прохання виявилися безрезультатними, Савицький у жовтні 2018 року підготував позовну заяву до суду про визнання договору купівлі-продажу житлового будинку недійсним.

Проконсультувавшись із цього приводу у знайомого юриста, дружина пояснила Савицькому, що його звернення до суду буде безрезультативним, оскільки вже пропущений строк позовної давності. Вирішивши з'ясувати обґрунтованість такої позиції, Савицький звернувся до юридичної консультації.

Які норми сімейного і цивільного права повинні бути застосовані в цій ситуації? Чи поширюється позовна давність на вимоги, які випливають із сімейних відносин? Як визначається в таких випадках строк позовної давності? Яке роз'яснення повинні дати Савицькому в юридичній консультації?

2.

До адвоката звернулася М. Дев'ять років вона перебувала у шлюбі з К. Пізніше шлюб був розірваний у судовому порядку.

Через 1 рік після розірвання шлюбу на підставі рішення суду був 28 здійснений розподіл спільної сумісної вланості М. і К. Минулого місяця (через 5 років після розірвання шлюбу) М. дізналася, що К. під час шлюбу придбав акції гірничодобувного заводу за рахунок коштів, отриманих в якості премії за виробничі досягнення. М. хоче дізнатися, чи може вона претендувати на вказані акції, дивіденди.

Яку відповідь надасть адвокат? Чи можна до даних правовідносин застосовувати норми, які регулюють позовну давність? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на норми законодавства та судову практику.

3.

Студентка з України одружилася з іноземним студентом і переїхала з ним до Болгарії, не змінивши громадянства.

Чи повинна вона дотримуватись вимог іноземного законодавства у шлюбно-сімейних відносинах? Іноземний студент із В'єтнаму (Греції, Румунії) має намір взяти шлюб в Україні. Чи потрібна згода органів держави постійного місця проживання на реєстрацію шлюбу з іноземцем? Чи буде іноземець користуватися в Україні правами і виконувати обов'язки у шлюбних та сімейних відносинах нарівні з громадянами України?

Тема 3. Поняття шлюбу. Порядок укладення шлюбу

План

1. Поняття та правова природа шлюбу.
2. Умови вступу до шлюбу та їх види.
3. Перешкоди до укладення шлюбу.
4. Порядок подання заяви про реєстрацію шлюбу.

Питання для самоконтролю

1. Яке правове значення має обізнаність наречених зі станом здоров'я одне одного?
2. Який порядок подання заяви про реєстрацію шлюбу?
3. Назвіть правові наслідки відмови нареченої, нареченого від укладення шлюбу.
4. Державна реєстрація шлюбу.

Теми есе

1. Поняття шлюбу в теорії сімейного права та за законодавством України і країн-членів ЄС: сучасні тенденції.
2. Правовий режим майна осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу.
3. Теоретико-правові аспекти поняття «фіктивний шлюб».
4. Деякі питання правової природи шлюбу.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: Ставлення українців до інституту шлюбу

Розвиток сучасного суспільства є дуже динамічним, швидкі зміни відбуваються у всіх сферах: економічній, технологічній, соціальній і політичній, і це впливає на всі види життєдіяльності населення, продукуючи нові явища у шлюбно-сімейній сфері і прискорюючи зміни. Протягом останніх років в Україні відбувались карколомні події, які вплинули на її

соціально-економічний і демографічний розвиток: війна і втрата частини території, що стало одним із каталізаторів інтенсифікації міграційних процесів. Вплинула на життя населення і епідемія коронавірусу.

Варіативність як зареєстрованих, так і незареєстрованих шлюбів розмиває межі традиційних норм щодо шлюбу та сім'ї й диктує нові принципи формування шлюбно-сімейних стосунків, які виявляються як на індивідуальному, так і на суспільному рівнях життєдіяльності. У сучасних умовах офіційно зареєстрований шлюб втрачає свою привабливість, натомість зростає кількість вільних союзів. Про модернізацію поглядів молоді свідчить демографія, у якій зазначається, що останніми роками кількість шлюбів в Україні скорочується, а середній вік людей, які одружуються, 26-29 років.

Шановні студенти, на Вашу думку, чи для багатьох шлюб вже не є обов'язковим компонентом для щасливого життя? Що можете сказати про нинішнє ставлення українців до інституту шлюбу?

Практичні завдання

1.

В один із органів ДРАЦСу звернулись із заявою про реєстрацію шлюбу Д. та В., указавши, що фактично вони проживають однією сім'єю протягом 7 років і мають спільну дитину, хоча В. не записаний її батьком, ведуть спільне господарство, мають спільний бюджет. Орган ДРАЦСу прийняв заяву і через два дні зареєстрував шлюб між Д. та В. При державній реєстрації шлюбу В., будиши військовозобов'язаним, змінив своє прізвище на прізвище дружини.

Чи має право орган ДРАЦСу зареєструвати такий шлюб

у день подачі заяви? Чи повинно бути вказано в актовій книзі про державу реєстрацію шлюбу, що особи, які вступають в шлюб мають спільну дитину? Чи повинен ДРАЦС сповістити військкомат про зміну прізвища військовозобов'язаного В.? Які дії зобов'язаний здійснити орган ДРАЦСу при прийнятті заяви про реєстрацію такого шлюбу?

2.

До державного органу реєстрації актів цивільного стану м. Чернігова звернулися із заявою про реєстрацію шлюбу Державін і Кравець, вказавши, що фактично вони проживають однією сім'єю протягом 3-х років та мають спільну дитину, хоча Державін не записаний її батьком. Орган реєстрації актів цивільного стану прийняв заяву та через 2 тижні було зареєстровано шлюб між Державінім і Кравець. При державній реєстрації шлюбу Державін, який є військовозобов'язаним, змінив своє прізвище на прізвище дружини.

Які дії зобов'язаний вчинити орган реєстрації актів цивільного стану при прийнятті заяви про реєстрацію шлюбу? Чи може орган реєстрації актів цивільного стану зареєструвати шлюб між Державінім і Кравець через два тижні після подання заяви?

Тема 4. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя

План

1. Загальна характеристика та особливості особистих немайнових правовідносин подружжя (чоловіка і дружини).
2. Види немайнових правовідносин подружжя. Право на материнство і на батьківство.
3. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності.
4. Права подружжя на вільний фізичний та духовний розвиток, особисту свободу.
5. Право подружжя на прізвище, зміну прізвища у зв'язку з укладенням шлюбу та у шлюбі, та пов'язані з ним права.
6. Права дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї.
7. Право на духовний розвиток та особисту свободу.
8. Право на таємницю особистого життя.
9. Захист особистих прав подружжя.

Питання для самоконтролю

1. Поняття та характеристика особистих правовідносин за участю подружжя.
2. Охарактеризуйте особисті права подружжя.
3. Охарактеризуйте особисті обов'язки подружжя.

Теми есе

1. Право на материнство і батьківство як особисті немайнові права подружжя.
2. Сучасний стан правового регулювання особистих немайнових прав та обов'язків подружжя.
3. Особисті немайнові права подружжя, їх закріплення та особливості.

Тема 5. Майнові правовідносини подружжя

План

1. Загальна характеристика майнових правовідносин подружжя.
2. Правовий режим майна подружжя: особиста приватна власність чоловіка та дружини; спільна сумісна власність подружжя.
3. Поняття шлюбного договору: загальна характеристика.
4. Визначення у шлюбному договорі правового режиму майна.
5. Поділ спільного майна подружжя.
6. Відповідальність подружжя за особистими та спільними боргами.
7. Правовий режим майна фактичного подружжя.

Питання для самоконтролю

1. Майно, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка.
2. Назвіть порядок і умови здійснення права власності на роздільне майно.
3. Визначте перелік майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності.
4. Як визначається розмір часток подружжя в їхньому спільному майні?

Теми есе

1. Особливості здійснення майнових прав чоловіком і жінкою, які перебувають у «фактичному» шлюбі.
2. Особливості правового регулювання поділу майна

- подружжя за законодавством України.
3. Шлюбний договір: порівняльно-правовий аналіз законодавства різних правових систем.
 4. Проблемні аспекти укладення шлюбного договору.
 5. Проблеми вирішення майнових спорів подружжя при розірванні шлюбу.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: Шлюбний договір в Україні: працюючий механізм чи інструмент тиску?

Уже майже 30 років законодавство передбачає такий спосіб врегулювання майнових відносин подружжя, як шлюбний договір. Незважаючи на це, ще й до сьогодні чимало українців ставляться до його укладення з пересторогою, побоюючись, що це зруйнує довіру між подружжям, а то й знищить почуття. Особливо бояться укладення шлюбного договору жінки, оскільки вважають, що такий договір може обмежити їх майнові права та позбавити права власності на майно як власне, так і те, що може бути набуто в майбутньому.

Варто нагадати, що в Європі шлюбний договір є досить розповсюдженим явищем та має широке застосування, а в Україні він ще не набув такого статусу.

Шановні студенти, на Вашу думку, чи варто оцінювати шлюбний договір, як спосіб врегулювання майнових відносин, чи як інструмент психологічного впливу на іншого з подружжя? Дайте розгорнуту відповідь на підставі діючих норм Сімейного кодексу України.

Практичні завдання

1.

До суду звернулася колишня дружина М. з позовом про визнання договору іпотеки будинку недійсним. У позовній заяві вона зазначила, що у шлюбі подружжям був придбаний будинок і оформлений на чоловіка. Через три роки подружжя розірвали шлюб і розпочали поділ майна. У договірному порядку майно поділити не вдалося, а тому виник спір з приводу поділу спільного майна. Паралельно чоловік із третьою особою уклав договір позики на суму 3 млн. грн. та для забезпечення повернення позики – договір іпотеки, предметом якого став спірний будинок. Свої вимоги вона обґрунтовувала відсутністю згоди на іпотеку спільного майна. На заперечення позову чоловік указував, що він є титульний власник будинку і надав нотаріусу заяву про те, що він не перебуває у шлюбі на момент укладання договору іпотеки, тобто діяв добросовісно і кредитора в оману не вводив.

Визначте коло відносин, які виникли в даній ситуації. Яка позовна давність застосовується до відносин про поділ майна подружжя? Яке правове значення має згода одного з подружжя на укладення правочинів іншим з подружжя? Вирішіть справу по суті.

2.

Шлюб подружжя Ч. був припинений на підставі рішення суду. Дружина вирішила звернутися з позовом про поділ спільного сумісного майна, зокрема квартири й автомобіля. У судовому засіданні було з'ясовано, що автомобіль не перебував у власності подружжя. Вони придбали автомобіль, однак через відсутність коштів на переоформлення транспортного засобу

продавець авто та його нові власники вирішили оформити довіреність на розпорядження автомобілем на ім'я чоловіка. При цьому обидві сторони правочину усвідомлювали, що насправді укладають договір купівлі-продажу. Крім того, перед розірванням шлюбу автомобіль без її згоди проданий та перереєстрований на брата чоловіка. У зв'язку з даними обставинами дружина звернулася ще з одним позовом у якому просила визнати недійсним договір купівлі-продажу автомобіля, укладений між її чоловіком та його братом, натомість визнати дійсним договір, на підставі якого майно було набуто у власність. А також позивач просила визнати автомобіль об'єктом спільної сумісної власності подружжя, набутим за час шлюбу, і компенсувати їй половину вартості автомобіля.

Визначте коло відносин, які виникли в даній ситуації. Який порядок укладення одним із подружжя договорів, які підлягають нотаріальному посвідченню, а також договорів, предметом яких є цінне майно? Вирішіть спір по суті.

3.

Подружжя Ж. перебували в шлюбі 15 років. У період шлюбу дружина приватизувала земельну ділянку для садівництва в селі, де вона проживала до шлюбу. Через рік після розірвання шлюбу чоловік дізнався, що ділянку було продано сусіду. Чоловік звернувся до суду з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу земельної ділянки з застосуванням наслідків недійсності правочину, а також про визнання за ним $\frac{1}{2}$ частки у праві власності на вказану земельну ділянку. Заперечуючи проти заявлених вимог відповідачка вказала, що спірна земельна ділянка дійсно була придбана в період шлюбу, але на безоплатній основі, тому є її особистою приватною

власністю, поділу підлягає лише майно, яке є в натурі, а дана земельна ділянка на момент пред'явлення позову не перебувала у її власності, фактично земельною ділянкою користувалися її батьки, які проживали в селі.

Визначте коло відносин, які виникли в даній ситуації. Чи належить земельна ділянка до спільної сумісної власності подружжя? Як новий власник земельної ділянки може захистити свої права? Вирішіть спір по суті.

4.

Х. звернулася до суду з позовом до У. про поділ спільної сумісної власності подружжя. Позовна заява мотивована тим, що вона перебувала в зареєстрованому шлюбі з У. п'ять років. Рішенням суду три місяці назад шлюб було розірвано. За час перебування ними в шлюбі за спільні кошти, в тому числі з використанням кредиту, наданого банком «Б», а також коштів отриманих Х. у дарунок від батьків, був придбаний будинок. Право власності на будинок підтверджується свідоцтвом про право власності, яке видане на ім'я відповідача. Посилаючись на викладене, Х. просила суд здійснити поділ спільного сумісного майна подружжя, а саме визнати за нею право власності на 1/2 частину будинку. У відзиві на позовну заяву відповідач зазначив, що ½ вартості будинку – це кредитні кошти банку. Кредитний договір укладений на ім'я відповідача і термін погашення кредиту до 2030 року.

Які способи поділу майна подружжя? Як подружжя відповідають за спільними боргами? Який статус подарованих грошових коштів Х. її батьками в контексті поділу майна, придбаного за такі кошти? Вирішіть спір по суті.

Тема 6. Припинення шлюбу

План

1. Поняття та підстави припинення шлюбу.
2. Припинення шлюбу шляхом добровільного розірвання.
3. Судовий порядок припинення шлюбу.
4. Правові наслідки розірвання шлюбу (прізвища, проживання колишнього подружжя, визначення місця проживання дитини).
5. Недійсність шлюбу: підстави та порядок визнання шлюбу недійсним; правові наслідки недійсності шлюбу.
6. Визнання шлюбу неукладеним.
7. Державна реєстрація розірвання шлюбу.

Питання для самоконтролю

1. Які підстави припинення шлюбу?
2. Розкрийте підстави і порядок розірвання шлюбу органами РАЦС.
3. Розкрийте підстави і порядок розірвання шлюбу судом.
4. Які наслідки розірвання шлюбу?

Теми есе

1. Особливості припинення шлюбно-сімейних правовідносин за законодавством України.
2. Поняття припинення шлюбу та його відмінність від визнання шлюбу недійсним за законодавством України.
3. Правові наслідки припинення шлюбу за законодавством України.
4. Окремі проблеми визнання шлюбу недійсним за законодавством України.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: Обмеження розірвання шлюбу в період вагітності або протягом одного року після народження дитини

Явище розірвання шлюбу є досить поширеним процесом у світі. Проте все ще існують певні обмеження як в Україні, так і в інших країнах, які унеможливають розірвання шлюбу подружжям. Це зумовлено тим, що держава негативно ставиться до розірвання шлюбу і намагається вжити всіх можливих заходів щодо збереження сім'ї.

За українським законодавством, суд не має права відмовити в розірванні шлюбу. Разом з тим, у ч. 2 ст. 110 Сімейного кодексу України встановлено, що дружина та чоловік не можуть звернутися до суду з позовом про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини.

Шановні студенти, на Вашу думку, чому законодавець передбачив період, коли позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений? Чи повинна жінка мати право розірвати шлюб у період вагітності або протягом 1 року після народження дитини, якщо вона просто цього бажає?

Практичні завдання

1.

Подружжя П. звернулося до органу ДРАЦСу з заявою про розірвання шлюбу. В період шлюбу дружина усиновила сина своєї подруги, яка загинула в результаті ДТП, при цьому її чоловік дав згоду на усиовлення. На момент подання заяви дитині виповнилося 14 років. На цій підставі подружжю П. було відмовлено в розірванні шлюбу в адміністративному порядку.

Подружжя П. звернулося до суду з аналогічною заявою. В прийнятті заяви також було відмовлено, оскільки подружжя не має спільних неповнолітніх дітей, а тому відсутні підстави для розгляду їх заяви в судовому порядку. І тому шлюб має бути розірваний в адміністративному порядку.

Чи правомірна відмова органу ДРАЦСу? Чи правомірна відмова суду? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на норми законодавства. Яким чином можна оскаржити такі відмови? Які дії необхідно вчинити подружжю П. для розірвання шлюбу?

2.

До органу ДРАЦСу звернулося із заявою про розірвання шлюбу подружжя В., яке мало повнолітніх дітей. Спільно нажите ними майно було поділено за взаємною згодою. Однак в органі ДРАЦСу подружжю в реєстрації розірвання шлюбу було відмовлено, оскільки, на думку працівників органу ДРАЦСу, вони не надали достатньо обґрунтованих доказів неможливості збереження сім'ї.

Чи мав право орган ДРАЦСу відмовити подружжю В. у реєстрації розірвання шлюбу? Куди можуть бути оскаржені дії посадових осіб органу ДРАЦСу?

3.

Михайлишин А. та Попова І. зареєстрували шлюб. Через рік, навчаючись у ВУЗі в іншому місті, Михайлишин А. познайомився з Петренко А. і теж зареєстрував з нею шлюб. Ще через рік Петренко А. народила дитину. Оскільки Михайлишин А. матеріально не допомагав, вона звернулась до суду з позовом про стягнення аліментів на утримання дитини. Натомість Попова

I. звернулася із заявою до РАЦСу за місцем свого проживання про анулювання актового запису про шлюб з Михайлишином А., зазначивши, що вони фактично припинили шлюбні відносини і їх шлюб уже два роки є недійсним.

Проаналізуйте ситуацію.

4.

К. пропав безвісти внаслідок аварії на морі. На протязі шести місяців до дому він не повернувся і жодних відомостей про нього не було відомо. Дружина звернулася до суду з заявою про оголошення К. померлим. Через п'ять років після винесення рішення суду син К. випадково зустрів батька в столиці. Як вияснилося, батька врятували рибалки, але він втратив пам'ять. Рік він лікувався, а згодом отримав новий паспорт і одружився. Однак друга дружина трагічно загинула в ДТП. Після зустрічі з сином до К. поступово почала повертатися пам'ять і він вирішив поновити свій шлюб з першою дружиною. Для цього вони звернулися до суду про скасування рішення про оголошення К. померлим. Орган ДРАЦСу поновив їх шлюб. Через два роки дружина К. звернулася до суду з заявою про розірвання шлюбу через відсутність взаєморозуміння і взаємоповаги один до одного. В свою чергу К. звернувся з зустрічним позовом про поділ майна подружжя набутого за весь час шлюбу в тому числі і в період їх окремого проживання.

Чи були підстави для винесення рішення суду про оголошення К. померлим? Чи правомірно орган ДРАЦСу поновив шлюб? Чи має право К. вимагати поділ майна подружжя набутого за весь час шлюбу в тому числі і в період їх окремого проживання?

Тема 7. Підстави виникнення правовідносин між батьками і дітьми

План

1. Встановлення походження дітей.
2. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають та не перебувають у шлюбі між собою.
3. Визнання та встановлення батьківства за рішенням суду.
4. Оспорювання батьківства, материнства.
5. Сурогатне материнство.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте питання визначення походження дитини, що народилася в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.
2. Розкрийте питання визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою.
3. Розкрийте питання визначення походження дитини за спільною заявою жінки та чоловіка.
4. Розкрийте питання визначення походження дитини за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини.

Теми есе

1. Правові аспекти добровільного встановлення батьківства за сімейним законодавством України.
2. Загальні положення визначення походження дитини за сімейним законодавством України.
3. Визначення походження дитини від колишнього подружжя.
4. Презумпція шлюбного походження дитини.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: Складні випадки у визначенні походження дитини

Всі діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним - так закріплено у ст. 52 Конституції України. Факт народження дитини породжує виникнення біологічного та морального зв'язку між нею та її батьком і матір'ю. Юридичне значення факт походження набуває лише з моменту його державної реєстрації в органах державної реєстрації актів цивільного стану.

Визначення походження дитини від матері (засвідчення материнства) не залежить від того факту, перебувала жінка, яка народила дитину, у шлюбі чи ні. Однак на практиці значно складніше визначити походження дитини від матері та батька у випадках:

- коли дитина зачата у шлюбі, а народжена після припинення шлюбу;
- коли дитина зачата у шлюбі, а народжена після визнання шлюбу недійсним.

Шановні студенти, на Вашу думку, у чому полягає складність визнання походження дитини у перерахованих випадках?

Тема 8. Особисті немайнові правовідносини між батьками і дітьми. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів

План

1. Права та обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини.
2. Права батьків по захисту дитини.
3. Особисті немайнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів.
4. Права баби, діда, прабаби, прадіда щодо виховання та захисту онуків, правнуків.
5. Права братів та сестер на спілкування.
6. Право мачухи, вітчима брати участь у вихованні пасинка, падчерки.
7. Права та обов'язки особи, яка взяла у свою сім'ю дитину, щодо її виховання.

Питання для самоконтролю

1. Визначте особисті немайнові правовідносини між батьками і дітьми.
2. Зміст права батьків по захисту дитини.
3. Назвіть особисті немайнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів.

Теми есе

1. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей.
2. Загальні положення здійснення права дитини на сім'ю.
3. До проблеми особистих немайнових прав дитини.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: З ким має проживати дитина після розлучення батьків?

Мабуть, найтяжчим питанням, яке виникає в ході розірвання шлюбу є те, з ким будуть проживати неповнолітні діти після розлучення батьків. В суспільній свідомості сформовані дві діаметрально протилежні позиції з приводу спору щодо дітей між батьком та матір'ю.

З однієї сторони – тверде переконання, що дитина залишиться з матір'ю через фізичний та ментальний зв'язок, з другої – впевненість в тому, що матеріальні можливості та вплив батька допоможуть йому залишити дитину собі.

Відповідно до законодавства обоє з подружжя мають рівні права та обов'язки відносно дитини, ні один з них немає переваг перед другим. У більшості випадків після розірвання шлюбу дитина залишається проживати разом з матір'ю за замовчуванням, батько з цього приводу не заперечує, письмові документи з цього приводу не складаються.

Шановні студенти, на Вашу думку, з ким краще проживати неповнолітній дитині після розлучення батьків? Яким чином найефективніше врегулювати таку ситуацію?

Тема 9. Майнові правовідносини між батьками і дітьми

План

1. Загальна характеристика майнових правовідносин батьків та дітей.
2. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна.
3. Право спільної сумісної власності батьків і дітей.
4. Загальна характеристика аліментних зобов'язань. Договір у аліментних зобов'язаннях.
5. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей та його виконання.
6. Обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків та його виконання.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте питання забезпечення житлових прав дитини.
2. Підстави стягнення аліментів на неповнолітніх та повнолітніх дітей.
3. Обов'язок батьків утримувати дитину та способи його виконання.

Теми есе

1. Неповнолітні як учасники майнових правовідносин.
2. Проблеми захисту майнових прав дитини.
3. Проблеми аліментних правовідносин.
4. Актуальна проблематика аліментних правовідносин батьків щодо дітей у сучасному суспільстві.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: Стягнення аліментів під час війни

Відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан у зв'язку із військовою агресією Російської Федерації.

Війна у країні безумовно вплинула на усі сфери життя громадян та не минула жодної категорії населення. Як у мирний час, так і особливо у нинішніх реаліях, діти потребують особливої уваги та турботи, додаткових гарантій захисту їх прав та законних інтересів.

Протягом дії воєнного стану держава активно реагувала на різні виклики, адаптуючи чинне законодавство до неочікуваних змін. Питання захисту прав та інтересів дітей також неодноразово було у фокусі таких змін. При цьому, як у мирний час, так і наразі одним із актуальних питань є утримання дітей (аліменти).

Окремим питанням, яке виникає на часі, є притягнення боржників, які не сплачують аліменти, до відповідальності.

Шановні студенти, на Вашу думку, чи варто застосовуються санкції до боржників зі сплати аліментів під час війни? Чи звільняє платника аліментів від відповідальності несплата аліментів під час воєнного стану?

Практичні завдання

1.

Котенко С. (мати) надала своєму сину Котенку П. довіреність на продаж належної їй квартири. На підставі довіреності син продав указану квартиру своїй колишній дружині Павленко Т. У подальшому продавець Котенко П. уклав договір банківського кредиту при цьому засобом забезпечення за договором іпотеки стала саме квартира, яка була продана ним раніше своїй колишній дружині. У зв'язку із невиконанням умов кредитного договору банком у судовому порядку було звернуто стягнення на предмет іпотеки – згадану вище квартиру. Котенко С. (колишня власниця квартири) подала позов про визнання договору-купівлі продажу квартири, укладеного між сином та його колишньою дружиною нікчемним, оскільки на момент продажу у квартирі проживала та була зареєстрована її малолітня онука і орган опіки та піклування попередньої згоди на такий продаж не надав, внаслідок чого було порушено права неповнолітньої дитини.

Вирішіть спір по суті. Чи має право бабуся захищати права неповнолітньої онуки? Чи мають права батьки передавати в іпотеку квартиру в якій проживають діти? Які способи захисту можна використати в даній ситуації?

2.

До Д., яка мала малолітню дитину і знаходилася у скрутному матеріальному становищі звернулася подружня пара з Франції з пропозицією стати сурогатною матір'ю їх майбутньої дитини. Д. дала згоду, не попередивши свого чоловіка К. Коли К. дізнався про вагітність, то почав наполягати на її перериванні. Д. відмовилася зробити аборт. Після народження дитини Д. вирішила залишити дитину собі і батьком був записаний К. Через

місяць К. повідомив Д. про намір розірвати шлюб і оспорити запис про своє батьківство. Д. на розірвання шлюбу не погоджується і зазначає, що К. не має права звертатися до суду з подібними вимогами протягом року після народження дитини.

Чи мали право працівники органу ДРАЦСу записати К. батьком дитини? За яких умов Д. мала право залишити дитину собі? Які способи можуть використати подружжя з Франції для захисту свої прав як батьків? Чи має право К. оспорити своє батьківство в судовому порядку? Вирішіть спір по суті.

3.

Подружжя Г. і В. з малолітньою донькою проживали в квартирі, яка належала на праві власності чоловіку (В.). Після розірвання шлюбу В. звернувся до суду з вимогою про визнання такими, що втратили право користування житлом, Г. та доньки, оскільки, відповідно до норм житлового законодавства у випадку припинення сімейних відносин з власником житла право користування за колишнім членом сім'ї не зберігається. В. створив нову сім'ю. Суд позов задовольнив. Г. оскаржила рішення суду в апеляційному порядку в частині визнання доньки, як такої, що втратила право користування житлом. Зокрема, у скарзі Г. вказала, що згідно з сімейним законодавством дитина має право на захист своїх прав та інтересів, батьки несуть відповідальність за виховання та розвиток дитини. Розірвання шлюбу батьків не впливає на права дитини і не зменшує обсяг обов'язків батьків. А тому позбавлення права користуватися житлом, яке знаходиться у власності батька, є порушенням прав дитини. Крім того, мама дитини (Г.) не має іншого житла на праві власності і при розгляді справи судом не брали участь органи

опіки та піклування.

Які види правовідносин виникли в даній ситуації? Яким законодавством необхідно користуватися при вирішенні даного спору? Чи є підстави залучати органи опіки та піклування для вирішення спору? Проаналізуйте доводи сторін і вирішіть спір по суті.

4.

Подружжя перебувало у шлюбі з 1995 року до січня 2019 року. У травні 2019 року дружина звернулася до суду з позовом щодо стягнення з колишнього чоловіка коштів на своє утримання в розмірі чотирьох мінімальних заробітних плат, оскільки вона втратила працездатність (інвалідність II групи), а пенсії за інвалідністю їй не вистачає. У заяві позивачка зазначила, що відповідач має високооплачувану роботу і спроможний надавати їй утримання. Інвалідність жінки була визначена в березні 2019 року у встановленому порядку за результатами медико-санітарної експертизи.

Чи підлягає позов задоволенню? В якому розмірі можуть бути стягнені аліменти на її утримання? За наявності яких обставин суд може звільнити відповідача від сплати аліментів на утримання колишньої дружини?

Тема 10. Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: опіка та піклування, патронат

План

1. Поняття та види влаштування дітей – сиріт і дітей, позбавлених.
2. Поняття усиновлення. Умови, порядок та правові наслідки усиновлення. Таємниця усиновлення.
3. Визнання усиновлення недійсним: порядок та правові наслідки. Скасування усиновлення: порядок та правові наслідки.
4. Значення опіки та піклування над дітьми. Встановлення опіки та піклування над дітьми.
5. Припинення опіки та піклування над дитиною. Звільнення опікуна та піклувальника дитини від їх обов'язків.
6. Поняття, сутність та значення патронату над дітьми. Поняття та зміст договору про патронат. Припинення патронату над дітьми.
7. Поняття прийомної сім'ї. Створення прийомної сім'ї. Права і обов'язки прийомних батьків і прийомних дітей.
8. Поняття дитячого будинку сімейного типу. Створення дитячого будинку сімейного типу. Права і обов'язки батьків-вихователів і вихованців дитячого будинку сімейного типу.

Питання для самоконтролю

1. Якій дитині надається статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування?
2. Визначте поняття патронату у широкому та вузькому значенні.
3. Які особливості патронату порівняно з іншими формами виховання дітей, що позбавлені батьківського піклування?

4. Визначте поняття прийомної сім'ї.
5. Назвіть відмінності прийомної сім'ї від дитячого будинку сімейного типу.
6. Визначте порядок створення дитячого будинку сімейного типу.
7. Які підстави припинення діяльності дитячого будинку сімейного типу?

Теми есе

1. Патронат як альтернативна форма влаштування дітей позбавлених батьківського піклування.
2. До питання про форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за сімейним законодавством України.
3. Опіка та піклування як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
4. Інститут усиновлення як пріоритетна форма влаштування дітей-сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування.
5. Сімейні форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: Дитячі будинки сімейного типу як особлива форма сімейної опіки над дітьми-сиротами, позбавленими батьківського піклування

В останні роки в Україні катастрофічно зростає кількість

дітей, які за певних обставин лишаються поза сімейним вихованням, позбавляються батьківської опіки. Причин тому безліч, і не обов'язково це смерть батька чи матері.

Усталена в Україні система державної опіки над дітьми-сиротами та дітьми, які залишилися без батьківського піклування, структурована таким чином, щоб дитина від народження до повноліття була доглянута державними установами, завданням яких є утримання, виховання, надання професійних навичок. Поряд з тим провадиться робота по створенню альтернативних закладів для дітей, позбавлених батьківського піклування. У першу чергу це стосується розвитку сімейних форм влаштування таких дітей: дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей. Міжнародний досвід державної опіки над дітьми засвідчує поступову відмову держав, що мають гуманістичне спрямування соціальної політики, від інтернатних форм утримання дітей, позбавлених батьківського піклування, орієнтацію на створення та підтримку сімейних форм опіки.

Шановні студенти, на Вашу думку, чи може бути дитячий будинок сімейного типу гарною альтернативою іншим формам влаштування дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування? Відповідь обґрунтуйте.

Практичні завдання

1.

Подружжя В. усиновило 5-місячну дитину, яка знаходилася у будинку дитини. При розгляді справи було встановлено, що дід та баба дитини дають згоду на усиновлення, а мати дівчинки неповнолітня і на момент розгляду справи в суді

знаходиться на лікуванні в психіатричній лікарні. За медичним висновком, у матері тимчасовий психічний розлад здоров'я. Однак головний лікар медичного закладу, в якому знаходиться мати дитини, засвідчив її письмову відмову від дитини. Орган опіки та піклування за місцем знаходження будинку дитини надав висновок про доцільність усиновлення. Представник адміністрації будинку дитини, де знаходилася дівчинка, проти усиновлення заперечував.

Проаналізуйте відповідність судового рішення чинному законодавству. Визначте правове значення згоди на усиновлення.

2.

О., яка не перебувала у шлюбі, народила доньку Юлію. У зв'язку зі скрутним матеріальним становищем, відсутністю житла та постійного місця роботи вона написала письмову відмову від всіх прав на дитину, а також надала згоду на її усиновлення. Через рік дівчинку передали під опіку подружжю Л. протягом п'яти років Юля вважала їх своїми батьками. О. дізналася де знаходиться донька, зустрілася з нею і назвавшись її матір'ю, забрала дівчинку до себе без згоди опікунів. Подружжя Л. звернулося до суду з позовом про відібрання дитини у О., стягненні аліментів на утримання доньки і про компенсацію моральної шкоди за розкриття таємниці походження дитини.

Визначте, які обставини мають значення для вирішення даної справи. Які права мають опікуни по відношенню до підопічних? Яке рішення винесе суд по кожній із заявлених вимог?

3.

Подружжя Ф., яке проживають в однокімнатній квартирі загальною площею 50 кв. м., подали заяву в орган опіки та піклування з проханням дати висновок про можливість бути прийомними батьками. До заяви вони додали довідки з місця роботи, копію свідоцтва про право власності на квартиру, копію свідоцтва про реєстрацію шлюбу та медичну довідку про стан здоров'я. Через місяць представники органу опіки та піклування провели обстеження житлово-побутових умов проживання Ф. і за результатами склали акт про неналежні умови, які перешкоджають Ф. стати прийомними батьками. Крім того, Ф. надали неповний перелік необхідних документів, а тому їх прохання не задовольнили. Рішення органу опіки та піклування було передано Ф. через 15 днів після винесення.

Які документи необхідно надати в органи опіки та піклування особам, які бажають стати прийомними батьками? Який порядок і строк розгляду заяви щодо надання висновку про можливість бути прийомними батьками? Дайте правову оцінку рішенню органу опіки та піклування.

Тема 11. Правове регулювання сімейних відносин за участю іноземців та осіб без громадянства

План

1. Порядок укладення шлюбів громадян України іноземними громадянами та іноземних громадян між собою в Україні.
2. Порядок розірвання шлюбу громадян України з

іноземними громадянами і шлюбів іноземних громадян між собою в Україні.

3. Порядок усиновлення дітей, які є громадянами України і проживають в Україні або за межами України, іноземними громадянами.
4. Вирішення питання опіки (піклування), які ускладнені іноземним елементом.
5. Порядок реєстрації актів громадянського стану громадян України, що проживають поза межами України.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте порядок укладення шлюбів громадян України іноземними громадянами та іноземних громадян між собою в Україні.
2. Розкрийте порядок усиновлення дітей, які є громадянами України і проживають в Україні або за межами України, іноземними громадянами.
3. Охарактеризуйте питання опіки (піклування), які ускладнені іноземним елементом.
4. Визначте порядок усиновлення дітей, які є громадянами України і проживають в Україні або за межами України, іноземними громадянами.

Теми есе

1. Регулювання сімейних відносин за участю іноземців.
2. Деякі аспекти уніфікації шлюбно-сімейних відносин за участю іноземного елемента.
3. Укладання та визнання шлюбів за участю громадян України в державах ЄС.

Завдання для дискусії та обговорення

Тема дискусії: Шлюб з іноземцем: які виникають труднощі?

З огляду на зміни, що відбуваються в світі, – розвиток мережі Інтернет, популяризація туризму тощо, досить часто люди знаходять своє кохання за кордоном. Громадяни різних держав прагнуть створити сім'ю та зареєструвати шлюб. Шлюб між українцями і громадянами інших держав – явище досить поширене.

Практично в кожній країні право на шлюб гарантоване конституцією та іншими нормативно-правовими актами, однак у кожній країні це по-різному регулюється, виходячи з культурних звичаїв, релігії. У разі укладення шлюбу на території України між українцем та громадянином іноземної країни або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства форма і порядок його укладення мають визначатися правом України.

Шановні студенти, на Вашу думку, чи існують ризики при укладенні шлюбу з іноземцем? Відповідь обґрунтуйте.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ ЕСЕ

Написання есе є формою самостійної роботи студентів, важливою частиною вивчення навчальної дисципліни, з формування позиції студента із розгляду окремого проблемного питання.

Метою есе є розвиток навичок самостійного творчого мислення та письмового викладу власних думок.

Есе має складатися з чіткого викладу суті, самостійного проведеного аналізу проблемного питання, джерел, які було

використано для аргументації власної позиції, а також висновки, що узагальнюють запропоновані студентом положення.

Список джерел необхідно оформити як повноцінний список використаної літератури, який оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Варто вказати власні думки у тексті есе, що є важливою складовою такої форми роботи.

Положення, наведені в есе, можуть підтверджуватися або спростовуватися:

- положеннями нормативно-правових актів – чинними або застарілими (якщо це доречно);
- цитатами;
- історичними подіями;
- особистим досвідом.

Загальні технічні вимоги до оформлення роботи:

1. Шрифт основного тексту - Times New Roman.
2. Обсяг есе – 3-5 аркуша.
3. Використаних джерел – не менше 3.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Верховна Рада України*. 2003, №№ 40-44, ст.356.

3. Сімейний кодекс України: від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2002, № 21-22, ст.135.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.01.2004 р. № 1618-IV. *Верховна Рада України*. 2004, № 40-41, 42, ст.492.

5. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2010, № 38, ст. 509.

6. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 № 2811-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1993, № 5, ст.21

7. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 30, ст.142

8. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2005, № 6, ст.147.

9. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії : Міжнародний документ від 21.03.2014 р. *Верховна Рада України*. URL : https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

10. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564. *Офіційний вісник України*, 2002 р., № 18, стор. 12, стаття 925.

11. Про затвердження Правил опіки та піклування: наказ Держкомсім'ямолоді України від 26.05.1999 № 34/166/131/88. *Офіційний вісник України*, 1999 р., № 26, стор. 115,

стаття 1252.

12. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 565. *Офіційний вісник України*, 2002 р., № 18, стор. 19, стаття 926

13. Рішення Конституційного Суду України від 3 червня 1999 р. № 5-рп/99 (справа про офіційне тлумачення терміна член сім'ї). *Офіційний вісник України*. 1999. № 24. С. 180.

Наукова література

14. Дякович М.М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.

15. Сімейне право : підручник / В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Київ : Право, 2022. 320 с.

16. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 220 с.

17. Боровик К.В., Резникова М.О. Проблемні питання розірвання шлюбу в судовому порядку, *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2022. № 3. С. 61-65.

18. Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність / НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. Київ, 2021. 180 с.

19. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право : навчальний посібник. Ужгород : «РІК-У», 2021. 296 с.

20. Сімейне право України: підручник / О.В. Дзера, Т.В. Боднар. Суми : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.

21. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком

Інтер, 2020. 552 с.

22. Дзера О.В. Сімейне право України: підруч. К. : Юрінком Інтер, 2019. 520 с.

23. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.

Список публікацій з актуальних питань

24. Піддубна В. Ф. Прикладний характер юридичних фактів в сімейних правовідносинах. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2022. Випуск 69. С. 122-126.

25. Черноп'ятов С. В., Лежнєва Т. М. Обмеження розірвання шлюбу, пов'язані із вагітністю дружини та народженням нею дитини (країни Східної Європи та пострадянські країни): порівняльно-правовий аналіз. *Право і суспільство*, 2022. № 4. С. 76-82.

26. Tur O., Kravchuk M., Polonka I., Levytska O., Pshoniak M. Theoretical problems of the legal nature of the loan agreement and its correlation with the credit agreement/ *Estudios de Economia Aplicadathis. Spain*, 39(6). 2021. DOI: 10.25115/eea.v39i6.5329. P.1-13.

27. Гаврік Р.О., Анікіна Г.В. Правові наслідки припинення шлюбу у сімейному праві: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. № 8. С. 66-69.

28. Бідняк С.С. Укладання та розірвання шлюбу з іноземцями. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. № 11. С. 136-138.

29. Буряченко А.М. Поняття та зміст юридичної відповідальності подружжя за невиконання аліментних зобов'язань у сімейному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право, 2021. № 64. С. 94-97.

30. Комова Д. Ю., Балінська В. О. Порядок стягнення аліментів на дітей та вдосконалення забезпечення щодо їх сплати. *Право і суспільство*, 2019. № 2. С. 9-14.

31. Токарчук Л. М. Дитячий будинок сімейного типу: питання правового регулювання. *Правова держава*, 2019. № 34. С. 64-69.

32. Розгон О.В. Договори у сімейному праві України: монографія. Київ: Ін Юре, 2018. 301 с.

Навчальне видання

Методичні вказівки
до проведення практичних(семінарських),
індивідуальних занять та самостійної роботи з дисципліни

«Сімейне право»
для студентів спеціальності 081«Право»
освітнього ступеня «бакалавр»

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп'ютерне верстання Р. О. Дегтяр

Підписано до друку 19.11.2019, поз.
Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 6,98. Обл.-вид. арк. 5,45. Тираж 5 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

До друку та в світ
дозволяю на підставі
«Єдиних правил», п. 2.6.14
Начальник організаційно-методичного
управління

В. Б. Юскаєв

Методичні вказівки
до проведення практичних(семінарських),
індивідуальних занять та самостійної роботи з дисципліни
«Сімейне право»
для студентів спеціальності 081«Право»
освітнього ступеня «бакалавр»

Усі цитати, цифровий та
фактичний матеріал,
бібліографічні відомості перевірені,
запис одиниць відповідає стандартам

Укладач :

Р. О. Дегтяр

Відповідальний за випуск

О. С. Бондаренко

Директор ННІП

А. М. Куліш

Суми
Сумський державний університет
2023